

Introducció

En el nostre present, en el nostre temps i lloc, vivim en societats formalment igualitàries, en què homes i dones gaudim de drets sense discriminació formal. Moltes dones gaudeixen de marge de llibertat per triar el sentit i camí de la seva pròpia existència. Vivim una etapa de maduresa del moviment feminista i en tota institució pública hi ha algun tipus d'organisme públic dedicat a la promoció de la igualtat.

A més, les qui aquí escrivim ens trobem en un lloc i un temps històric en què el feminisme interpel·la i sacseja els sistemes de valors que han persistit durant bona part de la nostra història. En aquests darrers anys, declarar-se feminista ha estat un acte d'adhesió que d'alguna manera es demanava a la societat en conjunt, i els valors igualitaris són una referència ètica central.

Alhora, i en sentit contrari, la desigualtat entre dones i homes persisteix, es pot constatar en qualsevol dada relativa a temps, treballs, espais, rols o poder, i —això és cabdal— persisteix i s'agreuja la violència envers les dones i les nenes, extrem i punt culminant de la desigualtat social. Aquesta violència que empitjora, a més a més, s'adapta als nous canals i formes. Tenim també en marxa discursos desacomplexats que demanen una involució. I així, podem dir que tan cert és que vivim l'impacte de la quarta onada feminista en format de sensibilització col·lectiva com que ja ens trobem en plena contraofensiva de reacció.

Aquest llibre que aquí presentem ha convocat diferents especialistes en diversos camps de coneixement acadèmic i intervenció social en la matèria per intentar descriure a consciència el nostre moment històric, que cavalca entre l'impacte d'una poderosa onada feminista i la reacció a les seves tesis.

En un costat de la balança tenim el pòsit que ha deixat aquesta gran marea feminista que creix durant la segona dècada d'aquest segle i que ar-

riba al cim el 2018, any de la vaga feminista més multitudinària i mundial. Aquell vuit de març s'ha establert com a referència temporal simbòlica, ja que es viu el punt culminant d'uns anys d'intensa mobilització de capes rellevants de la societat, incloent-hi la politització de moltes noies joves. Va ser una mobilització que va sacsejar el tauler sobre diverses qüestions relatives a la vida lliure de les dones, i de manera crucial pel que fa a la llibertat sexual. El que es produeix és un desvetllament respecte a la prevalença de la violència sexual. Un esclat. Un corrent electritzant d'indignació, la revitalització de les mobilitzacions feministes i una proposta de canvi en els consensos relatius al que és la violència sexual. L'esclat es deixa sentir en diferents continents alhora, emergeixen multitud de qüestions i debats, i el feminisme es mostra com un moviment de masses.

A l'altra banda de la balança, contra tot plegat emergeix de manera immediata, gairebé en el mateix temps històric, un discurs antagonista. Per anomenar el discurs que emergeix com a reacció a aquesta quarta onada de feminisme fem servir el terme *neomasclisme*,¹ un concepte present tant a la literatura especialitzada com a la divulgativa, la popular i la premsa, i que pretén nomenar la més recent versió del masclisme. Es tractaria del format i relat que el masclisme està adoptant en aquelles societats formalment igualitàries, aquelles en què ja està mal vist definir-se com a masclista o sostenir obertament posicions que denigren les dones.

Aquest cos de pensament pivota sobre una interpretació distorsionada del feminisme, que es percep com una proposta ideològica de desigualtat, com una cosa injusta envers els homes. Explota la idea de la victimització masculina i sosté una actitud contrària i destructiva envers tota institució o política d'igualtat i especialment contra tota articulació de protecció específica de les dones. La seva idea més reeixida és que el «feminisme s'ha passat». Que abans tenia sentit, però avui és un excés. Aquest discurs té altres meandres com la naturalització i la nostàlgia de certs rols tradicionals de gènere, els malestars de gènere que pateixen els homes i la pèrdua d'identitat masculina, i fins i tot empara sentiments masculins de ràbia i hostilitat envers les dones.

Aquesta versió discursiva del masclisme aflora quan la igualtat es va fent més plena. Aquí apareixeria aquest camp argumentatiu, un seguit de raonaments que suposadament no la qüestionen, ja que elaboren un dis-

1. Altres conceptes que es fan servir són postmasclisme, neosexisme i sexisme modern. Utilitzarem de manera preferent el concepte de neomasclisme, ja que ens sembla clar respecte a la idea que ens trobem davant d'una actualització del discurs masclista, adaptat als temps formalment igualitaris.

курс políticament correcte cap als principis d'igualtat, però que s'oposen de manera frontal a cada política concreta per materialitzar-la.

Com escriu Paloma Tosar en aquest llibre citant Celia Amorós, durant milers d'anys el patriarcat no ha deixat de transformar-se. Situar el neomasclisme en aquest context metaestable és imprescindible per entendre'l com el que és: una rearticulació del masclisme després de la quarta onada feminista. Una estratègia de resistència.

La compilació d'articles que presentem aquí té l'objectiu d'unir informació relativa a aquest fenomen: presentar la quarta onada feminista i focalitzar la seva atenció en la reacció neomasclista que avui s'obre pas. Pretenem conèixer-ne l'impacte, captar-ne el discurs, observar-ne els altaveus, per proposar després estratègies igualitaristes per deslegitimar-lo i desmuntar-lo.

El primer capítol del llibre, «Cada onada té la seva reacció», reflexiona sobre el fet que sempre hi hagi hagut discursos reactius després de cada onada del moviment feminista. Presenta la metàfora de les onades, selecciona moments icònics de les onades feministes i hi presenta la reacció, i acaba enfocant la nostra pròpia onada, la reacció i la idea fatídica d'una reacció inevitable. Aquest capítol l'escriuen Maria Freixanet i Ana Aroca, des de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials.

El segon capítol, «La reacció a la quarta onada», presenta dades d'actualitat sobre les actituds de la població espanyola respecte a la desigualtat entre homes i dones, les protestes feministes i les polítiques sobre la matèria. Matisa certs discursos que imperen avui relatius a la diferència per cohorts d'edat, i fa palès l'augment generalitzat del sexisme modern, que es produeix com a reacció a l'impacte de la quarta onada feminista per al cas espanyol. Aquest capítol l'escriuen Eva Anduiza, Guillem Rico i Paula Zuñiga des de la Universitat Autònoma de Barcelona.

El tercer capítol aborda la violència sexual a la quarta onada feminista. Hi dediquem un tema sencer, perquè la violència sexual constitueix la qüestió central i nuclear i té el protagonisme de la quarta onada feminista. Aquest article ens explica com ha abordat el feminisme la violència sexual, ens presenta dades i indaga en les causes, en les pràctiques socials que la permeten. Ens parla del doble missatge d'igualtat/desigualtat que rep la població i fa propostes d'actuació. L'escriu Leire Rincón, des de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Els capítols quart i cinquè es dediquen a l'espai de la virtualitat, que és clau tant per a l'onada com per a la reacció a aquesta. Així, el quart capítol «Veus digitals: *influencers* i la difusió de narratives antifeministes a Espanya» analitza exactament aquesta capacitat de transmissió. Aquest article

explora els continguts antifeministes que difonen els *influencers* generalistes més destacats a Espanya a través d'una anàlisi del contingut de les publicacions dels seus comptes, i dona bones pistes sobre els formats i estils que aconseguen més atracció i adhesió entre la població. L'escriuen Paula Zuluaga, de la UAB, juntament amb Marta Fraile i Alejandro Tirado, del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC).

Així mateix, el cinquè capítol, «Antifeminisme digital: una anàlisi de la masclosfera espanyola i les seves conseqüències», ens condueix per un rigorós busseig per la masclosfera. La masclosfera es defineix com el conjunt d'espais digitals on els homes es reuneixen per discutir temes relacionats amb els drets dels homes, la masculinitat i les relacions de gènere, un lloc que en els darrers anys ha pres una deriva antifeminista i emergeix actualment com un dels terrenys clau d'argumentació neomasclista. L'escriu Elisa García-Mingo, des de la Universitat Complutense de Madrid.

A partir d'aquí, la resta dels capítols intenten apuntar actuacions que serveixin per desactivar el neomasclisme i per persistir en el camí de l'establiment de relacions igualitàries i positives entre homes i dones.

Per fer-ho, disposem del sisè capítol, «Cap al desmuntatge de la masculinitat», escrit per Olmo Morales des de la Universitat Complutense de Madrid (però especialment des de la seva experiència en conducció de grups d'homes). El seu article reflexiona sobre la masculinitat com a mandat i subjectivitat, sobre les diferents reaccions dels homes davant de la vindicació feminista, i presenta estratègies útils per treballar amb homes, per descartar el masclisme i per establir dinàmiques igualitàries entre els sexes.

Presentem, així mateix, l'article «Estratègies útils contra el neomasclisme», el setè, redactat per Paloma Tosar, que escriu també des de l'experiència pràctica, després de molts anys de formació i treball amb joves, especialment amb grups de noies. El seu capítol ens mostra els seus aprenentatges, i presenta de manera concreta aquelles estratègies discursives i educatives que són efectives, aquelles pràctiques que aconseguen avenços en termes d'equitat, respecte i llibertat en com es conceben i relacionen les dones i els homes.

I tanquem amb un breu text de recomanacions finals, unes línies d'acció per a les polítiques públiques, que elabora Maria Freixanet, coordinadora del volum. Aquestes pàgines finals recullen i analitzen algunes de les reflexions, propostes o idees que s'han anat filant al llarg del llibre i hi afegeix les pròpies, amb la qual cosa pretén ser útil per a qui dissenya i executa polítiques públiques feministes.

Esperem que aquest esforç de conjuminar coneixements diversos en aquest llibre pugui ajudar a posar llum sobre el moment que vivim, un mo-

ment confús de col·lisió d'una onada contra la seva contraonada, un moment de barreges discursives i de pols entre forces progressives i reactives. Aquests anys marcaran el sentit dels nous temps. Haurem de posar de part nostra perquè aquests siguin de justícia i emancipació.

Institut de Ciències Polítiques i Socials